

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-1-40-45>

УДК 7.016 (Таврія)

Степанюк Наталія Костянтинівна,

учитель образотворчого мистецтва, Навчально-виховний комплекс
«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад
I ступеня № 2 «Зоря», м. Николаїв, Николаївська область, Україна,
natalymazur3@gmail.com

ТАВРІЙСЬКІ ВІЗЕРУНКИ

Стаття присвячена таврійському розпису – унікальному декоративному мистецтву Николаївського краю, історії його виникнення й особливостям символіки й орнаментики, кольорової гами та специфіці нанесення елементів зображення. Розкриваються методика опанування таврійського розпису на шкільних уроках образотворчого мистецтва та в умовах гуртка, методи й прийоми навчання учнів початкової школи, які конкретизовані на прикладах виконання ними окремих елементів таврійського розпису й цілісної композиції. Наведено покроковий супровід виконання учнями 1 і 2 класів композицій на основі таврійського розпису, який вивчається в межах тем програми курсу «Мистецтво» у загальноосвітній школі.

Ключові слова: таврійський розпис, уроки образотворчого мистецтва, гурток декоративно-прикладного мистецтва, учні початкової школи.

Для розвитку будь-якого суспільства важливим є усвідомлення громадянами свого коріння, історії, культури і традицій. Роль української культури та її вивчення молодим поколінням особливо актуалізувалися в наш час, коли Україна виборює своє право на незалежність та самоідентифікацію.

Особливе значення в українському мистецтві й культурі мають мистецькі осередки, пов'язані з народними традиціями малювання: петриківський, самчиківський, таврійський розписи. Найбільш дослідженим є петриківський розпис; його стилістику, історію виникнення та розвитку вивчали Л. Левитська, Є. Берченко, Б. Бутнік-Сіверський, Н. Глухенька, О. Найдено, Ю. Смолий та ін. Дослідники збирали зразки петриківського розпису ще на початку 1900-х років (Д. Яворницький, Є. Евенбах). Відомими на весь світ стали майстри цього малярства Ф. Панко, В. Соколенко, А. Пікуш, Т. Пата, Н. Білокінь, О. Пили-

пенко, Г. Ісаєва, Н. Тимошенко та ін. Сучасні педагоги (О. Харченко, Н. Горшкова-Кандаурова та ін.) пропонують учителям і керівникам художніх студій методичні напрацювання з досліджень особливостей композиції, прийомів і засобів, художньо-технічного забезпечення в петриківському декоративному малюванні.

Вивчення самчиківського розпису – одного із найдавніших видів народного декоративного мистецтва – здійснюється на основі польових записів. Інформацію можна отримати з теоретичних досліджень М. Селіванової «Лексикон української орнаментики», М. Кириченко «Український народний декоративний розпис», Р. Захарчук-Чугай, Є. Антоновича «Українське народне декоративне мистецтво», Б. Рибаківа «Язычество древних славян», Л. Самаріної «Традиционная этническая культура и цвет» та ін. Малодослідженим залишається побутування самчиківки до її відродження в 60-х роках ХХ ст.

Найвідоміші майстри: О. Пажимський, М. Юзвук, В. Раковський, С. Касьянов.

Менш знаним серед широкого кола молодих науковців, учителів є таврійський розпис. Його дослідження започаткувала Євгенія Бондаренко (1928–2014), журналістка, письменниця, художниця. Вона першою привернула увагу до розпису в 50-х роках ХХ ст. «За нескінченну любов до рідного краю її назвали «Пресвітлим лебедем Николаївщини» [8, с. 2].

Сьогодні над збереженням традицій таврійського розпису та його популяризацією плідно працюють методисти Николаївського обласного центру народної творчості та культурно-освітньої роботи: здійснюють етнографічні експедиції та поїздки за програмою культурної акції «Від громади до громади», реалізують навчально-методичний проєкт «Обереги рідної землі». У межах цих проєктів науковці й методисти центру збирають унікальний етнографічний матеріал щодо особливостей оздоблення житла та характерних елементів декору, притаманних нашому краю, записують пісні й легенди, описують обряди та традиції міст і сіл Причорномор'я.

Таврійський живопис є культурною нематеріальною спадщиною півдня Николаївщини й потребує ґрунтовного дослідження, методичних розробок для вчителів з метою його популяризації серед учнів загальноосвітніх і художніх шкіл; він має значний художньо-педагогічний потенціал у загальнокультурному розвитку учнів і їх мистецькому навчанні, що доведено власною педагогічною практикою. Тож **мета статті** полягає в розкритті особливостей таврійського розпису, презентації ефективних методів і прийомів навчання учнів початкової школи на уроках образотворчого мистецтва і в гуртках (на прикладі гуртка «Веселкова палітра»).

Реалізація поставленої мети передбачала вирішення таких **завдань**:

- розглянути таврійський розпис і його специфіку;
- виявити особливості розвитку графічних умінь молодших школярів у процесі навчання цього декоративного розпису;
- описати методику опанування таврійського розпису на уроках об-

разотворчого мистецтва в початковій школі та в умовах гуртка;

- розкрити умови, що сприяють успішному опануванню молодшими школярами розпису як засобу художнього і загальнокультурного розвитку.

Надважливим завданням сім'ї і школи є формування свідомого громадянина, патріота України. Серед основних пріоритетів освіти – виховання шанобливого ставлення до своєї культури, історії, традицій і звичаїв, державної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй. Уроки образотворчого мистецтва відіграють важливу роль у розвитку культурної, творчої особистості, її художньо-естетичному вихованні. Вчитель заохочує учнів до сприймання й аналізу зразків декоративно-ужиткового мистецтва, що найкраще відображають самобутність українського народу, допомагають відновлювати історично-духовну пам'ять і зосереджують увагу на глибинах естетичної та педагогічної свідомості всього українського етносу. Вивчення мистецтва із залученням кращих зразків з рідного краю – найефективніший спосіб надихнути дітей, оскільки учні із більшою зацікавленістю сприймають близьку з дитинства культурну спадщину.

Народні промисли на території України пов'язані з різними видами декоративно-ужиткового мистецтва: кераміка – с. Опішня (Полтавська обл.), с. Косово (Івано-Франківщина); килимарство – м. Решетилівка (Полтавська обл.), с. Косово (Івано-Франківщина); художня вишивка – с. Клембівка (Вінницька обл.), м. Решетилівка (Полтавська обл.); художнє ткацтво – м. Кролевець (Сумська обл.), розпис – с. Петриківка (Дніпропетровська обл.), різьблення по дереву – с. Виниця (Чернівецька обл.); розпис меблів та іграшок – с. Яворів (Львівська обл.) та інші. Кожен із промислів своєрідний і унікальний, має власну історію та етапи становлення, майстрів, які передають з покоління в покоління збережені впродовж століть первинні мотиви, колорит, прийоми, особливості технологічного процесу. Оволодіти таким мистецтвом – справа складна й довготривала, тому починаючи варто змалечку. Зокрема, загально-

прийнятими прийомами пензлевого розпису можуть оволодіти навіть діти молодшого шкільного віку під умілим керівництвом учителя.

Таврійський розпис є найяскравішою візитівкою Миколаївщини. Є. Бондаренко, подорожуючи в 1950-х рр. Причорномор'ям, зацікавилася роботами мазальниць (так називали жінок, які розписували хати). Свої враження вона відобразила у власних малюнках, у численних публікаціях, у збірці новел «Стежки до Лиману». Саме у статті «Степові скарби» [2] Є. Бондаренко називає унікальний розпис півдня Миколаївщини таврійським, а про сюжетні композиції з життя степовиків пише: «Поєднання в одному творі натурального пейзажу і фантастичного казкового сюжету з елементами народного розпису аж ніяк не руйнує класичної народної традиції, а є сучасним її розвитком» [2, с. 49].

Таврійський розпис є унікальною системою декоративно-орнаментального оздоблення. У візерунках та орнаменті переважає морська, рослинна та тваринна тематика. Порівняно з петриківським та симчаківським розписами, яким притаманні побутові сюжети, рослинна (квіткова) та пташина тематика, таврійський розпис відображає життя, пов'язане з морем, риболовством. Навіть основні елементи таврійського розпису мають характерні назви: «риба», «матула», «маяк», «медуза», «якірці», «парусник», «морський коник», «краб», «роза вітрів», а основні мазки: «хвиля», «човник», «хмарка», «краплинка», «чайка», «човник із вітрилом» [2, с. 49].

Усі ці морські, рослинні та тваринні образи ще з прадавніх часів виконували функцію оберегів: наші пращури вірили, що вони зможуть захистити від нещастя. Перші символи-обереги використовували в оздобленні вишиванок та осель. Так наприклад, над дверима хат, обабіч вікон малювали пару білих лебедів, які повинні закрити крилами оселю та родину від лиха. У декоруваних оселях використовували рапортний орнамент (повторення мотиву).

Окрім рослинних і тваринних образів, у таврійському розписі є й самобутні – притаманні саме йому. Так, Є. Бондаренко зазначає: «...на хатніх

стінах, повернутих до берега, ще в сімдесятих роках ХХ ст. можна було побачити видовжену постать жінки з червоною квіткою в піднятих руках» [2, с. 48], – це символ маяка, який освічує рибалкам дорогу додому, він став основною графемою Берегині Таврійського краю. Її називають «постать Праматері-Берегині», «Берегинею зі світлом», «Берегинею Маяківною». Часто у вигляді Берегині зображували мазальницю.

Самобутнім елементом таврійського розпису є **образ матули** (матула – таврійська рибальська сіть, що символізує тісний зв'язок між природою і людиною. Матула стає в народній уяві Долею, яка пов'язує кількох людей у сім'ю, рибалку з морем, матір із дитиною, хату з хвилями, землю з водою [2, с. 48].

Ще одним характерним елементом у орнаменті є **вітрила** – їх зображають у вигляді жіночих хусток, пташиних крил, козацьких шароварів, пелюсток квітів, рушників, спідниць. «Білі вітрила – символ сили морської стихії, могутності морських вітрів» [8, с. 23].

Виконання таврійського розпису має свої особливості. Фон у ньому білий чи блідо-блакитний, на ньому зображують білі та сині хмарки, зірочки й краплинки, зернятка та квіти. З птахів найчастіше малюють блакитних журавлів, які є провісниками дощу, і ластівок, які можемо спостерігати на морському узбережжі. Розпис завжди відображає побут народу. А оскільки Миколаївщина здавна славиться рибальством, то в сюжетах часто є зображення риби, рибальської сітки, човна (про що йшлося вище), малювали також самих рибалок. Серед образів людей – «Мазальниця», «Жінки-акації» (у О. Бондаренко – «Матінка Акація»), а ще – дідусь і бабуся (як наприклад, у настінному розписі Є. Бондаренко «Доля»); жіноча постать у її композиції «Човен».

Таврійський розпис за технікою виконання є пензликовим, але можливе використання й техніки заливки кольором окремого фрагмента (заливка – заповнення фону або окремої частини зображення одним кольором) – у такий спосіб зображували предмети побуту чи постаті людей. Однак поверх заливки обов'язково промальовували пензликом окремі елементи – обличчя,

волосся, складки чи орнаменти на одязі за принципом вишиванки.

«Історично кольорова гама таврійського розпису формувалася відповідно до наявності доступних природних барвників: вапна і крейди, сажі й вохри, різних видів глини (жовтої, білої, рудої, червоної), а також барвників рослинного походження, які виготовлені з трав, листя, квітів, соку ягід. Для стійкості у фарби додавали жовток і молоко» [8, с. 4]. Використовували такі кольори: білий, колір «сивого туману», багато відтінків блакитного і синього аж до чорного (ластівки, човники, якріці), рідше – роже-

Фото 1. «Човник»

Фото 2. «Хвилька»

Фото 3. «Гачок»

Фото 4. «Краплинки», «лінії», «рисочки»

Фото 5. «Руки Берегині»

Фото 6. «Роза вітрів»

вий, бузковий, зелений [2, с. 49]. В основу композицій клали прості елементи, які наносили на вертикальну площину невеличкими віхтиками густою фарбою, змішаною на вапні: «човник» (фото 1), «хвилька» (фото 2), «гачок» (фото 3), «краплинки», «лінії», «рисочки» (фото 4), «руки берегині» (фото 5), «роза вітрів» (фото 6). Кожен з елементів відрізняється технікою виконання. В основу «хвильки» та «човника» покладений горизонтально мазок, однак у першому елементі він має продовження у вигляді завитка (може бути з обох боків мазка), а другий елемент починається з тонкого мазка, потім кладеться широким і закінчується знову тонким мазком. Елемент «гачок», починається, як «краплинка», але має продовження у вигляді завитка (може бути з обох боків). Елемент «руки Берегині» виконується вертикально, схожий на «човник», однак верхній кінчик вигинається в протилежний бік від нижнього. «Крапки», «рисочки», «лінії» вважаються другорядними елементами, оскільки не виконують основної функції в розписі, але вдало доповнюють композицію. Візитівкою розпису є елемент «Роза вітрів» – образ жінки-берегині з рятівним вогнем у піднесених вгору руках, що є втіленням маяка. Центром будь-якої композиції, створеної з елементів «руки Берегині», є «провідна зірка» [8, с. 7–14].

Однак не тільки елементи створюють унікальність таврійського розпису. Його композиційною особливістю є ставлення до простору, прагнення передати його безмежність. Простір не перевантажений деталями декору, що дозволяє зосередити увагу на сюжеті. Відчуття безмежності відтворено і в орнаменті, який прозоріший за ритмікою, позбавлений геометризму. Постаті людей, коней, птахів трохи видовжені, порівняно з аналогічними образами в декорі інших регіонів. Колорит композиції визначається сонячними променями, пропущеними крізь туман над водою, це створює неповторну перламутрову гаму, багату світлими напівтонами природи. Схожі елементи використовували й у візерунках вишиванок [2, с. 49].

Сьогодні традиції таврійського розпису продовжують розвивати майстрині О. Бороздіна, А. Яковлева. А

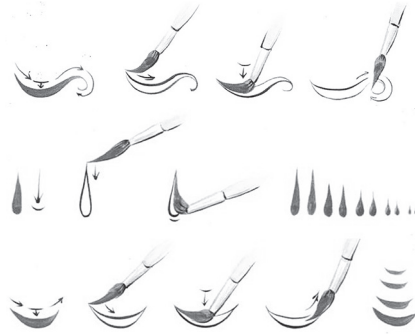

Фото 7. Техніки виконання елементів «хвилька», «краплинка», «човник»

Фото 8. Виконання орнаменту «бігунець»

Фото 9. Послідовність виконання елементів «човник з вітрилом», «лебідка»

талановиту художницю, викладачку Куцурубської школи мистецтв (Куцурубська об'єднана територіальна громада Очаківського р-ну Миколаївської обл.) Любов Паранюк називають берегинєю таврійського розпису. Закохавшись ще в студентські роки в красу народного мистецтва, вона крок за кроком відтворює у своїх роботах чарівні образи, детальні описи яких залишила Є. Бондаренко. Свої знання і вміння мисткиня передає учням – юним і вже досвідченим майстрам. Вона є учасницею різноманітним обласних виставок майстрів творчого об'єднання «Прибужжя», обласних семінарів. У 2019

р. вийшла друком праця Л. Паранюк і Г. Божкової «Таврійський розпис».

Спираючись на цей доробок, маємо можливість упроваджувати таврійський розпис у курсі «Мистецтво» в початковій школі. У власній педагогічній практиці використовуємо підручники О. Калініченко, Л. Аристової «Мистецтво» (для 1 і 2 класів) (2018–2019 рр.). Так, у першому класі, знайомлячи учнів з поняттям «орнамент» (тема 4),

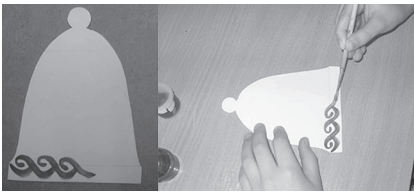

Фото 10-а. Оздоблення іграшки орнаментом з одного елемента

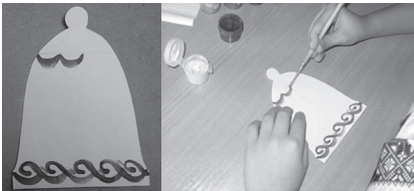

Фото 10-б. Оздоблення іграшки орнаментом із елементів «хвилячка» і «дощик»

Фото 10-в, 10-г. Прикрашання верхньої та центральної частини іграшки

Фото 10-д. Приклеювання кріплення до іграшки

розглядаємо різноманітні орнаменти, характерні для України; увагу також зосереджуємо на візерунках таврійського розпису, його складових елементах та найпростіших орнаментальних та кольірних сполученнях.

Творчою роботою учнів для виконання на уроці є відпрацювання мазків «човник», «хвилячка», «краплинка» (фото 7) та утворення з них найпростішого орнаменту «бігунець» (фото 8) на аркуші з графічною сіткою, накресленою олівцем («бігунець» – найпростіша стрічкова композиція, що будується на повторенні одного або двох елементів).

Надалі, прикрашаючи орнаментом «бігунець» паперовий шаблон новорічної іграшки-дзвоника (тема 11 за цим же підручником), учні ускладнюють візерунок «човником із вітрилами» або «лебідкою» (фото 9), які наносять поетапно.

Розглянемо етапи виконання новорічної іграшки (фото 10):

I етап (фото 10-а). Учні малюють внизу іграшки орнамент з одного елемента.

II етап (10-б). Учні прикрашають край іграшки орнаментом з елементів «хвилячка» і «дощик».

III етап (фото 10-в, 10-г). Малювання орнаменту «бігунець» на верхню частину іграшки-дзвоника і одного крупного елемента в центрі композиції.

IV етап (фото 10-д). Приклеювання кріплення до іграшки.

Такими іграшками прикрашаємо ялинку, класну кімнату.

У другому класі, знайомлячи учнів з поняттям «ритм» (тема 6, підручник «Мистецтво», 2 клас, автори О. Калініченко, Л. Аристова, 2019) і розглядаючи орнаменти українських рушників та розпису керамічних виробів, звернемо увагу молодших школярів на стрічковий орнамент таврійського розпису, опираючись на розпис керамічних виробів Л. Паранюк та її сюжетні композиції, оздоблені стрічковим орнаментом.

Виконуючи творчу роботу, повторюємо основні мазки таврійського розпису: «хвилячка», «краплинка», «дощик», «човник», «хмарка», – та опановуємо прості зооморфні елементи: «рибка» або «лебідка». Вчимося компоувати ці елементи в стрічковий орнамент (фото 11). Користуємося традиційними кольорами (відтін-

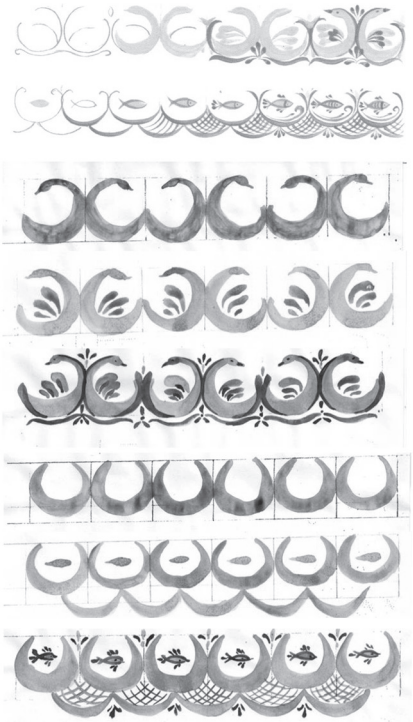

Фото 11. Послідовність виконання стрічкового орнаменту

ки синього та блакитного, вкраплюємо жовтий або жовтогарячий).

У третьому класі (тема 13 та 14, підручник «Образотворче мистецтво», 3 клас, автори О. Калініченко, В. Сергієнко, 2013) знайомимося з красою народних виробів, детальніше зупиняємося на декоруванні керамічних виробів України. Порівнюємо розпис таврійський з косівським, опішнянським, петриківським. Звертаємо увагу, як будується композиція, розміщуються візерунки на глечиках або тарілках. У творчій роботі учні відтворюють уже існуючу композицію розпису або з відомих елементів створюють власну композицію (розпис шаблону тарілки таврійським розписом – зразки дитячих робіт див. на фото 12).

У четвертому класі, створюючи витинанку «Дерево життя» (тема 11, підручник «Образотворче мистецтво», 4 клас, автори О. Калініченко, В. Сергієнко, 2014), знайомимося з темою на зразках, де відтворюється сюжет «Дерево-життя» у різних видах декоративного мистецтва (вишиванка, розпис, ткацтво, різьблення по дереву тощо).

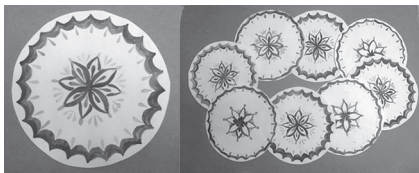

Фото 12. Зразки дитячих робіт

Фото 13. Дерево життя (дитяча робота)

Детальніше зупиняємось на таврійському розписі. Розглядаємо елементи, з яких складається дерево, і повторюємо кольорову гамму. Вибираючи колір паперу для витинанки, перевагу надаємо синім, блакитним кольорам (які притаманні таврійському розпису). І так на основі таврійського розпису створюємо витинанку «Дерево життя» (фото 13).

Коли працюємо над темою «Декорування інтер'єру сільської хати» (тема 13, цей же підручник) нагадуємо, що спочатку таврійський розпис виник як техніка прикрашання хат Миколаївщини (знайомимо учнів з роботами Є. Бондаренко «Сорока», «Кінбурнські коні» та ін.; О. Бондаренко «Матінка Акація» (мал. 8); І. Черкесової «Мазальниця (лялька-мотанка)» (мал. 9). Тут слід розповісти про «мазальницю», а потім обговорити з учнями сюжет цих творчих робіт, їх колористику, візерунок.

На уроках, перед проведенням практичної роботи, необхідно нагадати учням закономірності побудови

орнаментальної композиції і супроводити розповідь наочним матеріалом: схемами, картками, прикладами, кресленнями. На заняттях гуртка з образотворчого мистецтва «Веселкова палітра» діти опановують більш складні

Фото 14–16. Шаблони посуду для прикрашання таврійським розписом

Фото 17. Дерево життя (дитяча робота)

елементи розпису та намагаються створити власну декоративну композицію. Працюють над шаблонами глечиків (фото 14) та куманців (фото 15), тарелі із зооморфними елементами (фото 16) та рішенням розписної композиції «Дерево життя» (фото 17). Отже, у результаті практичної діяльності учні краще засвоюють інформацію, здобувають уміння виконувати таврійський розпис, а також мають можливість для творчого самовираження.

Висновки. Таврійський розпис є унікальним у декоративно-ужитковому мистецтві України поряд з іншими, більш відомими народними розписами – петриківським та самчиківським. Таврійський розпис уперше описано й досліджено в 50-ті роки ХХ ст. – його відкрила світові й увела під такою назвою у сферу наукових мистецтвознавчих студій журналістка й мисткиня Є. Бондаренко. Особливостями таврійського розпису є насамперед морська тематика і образна символіка, прагнення передати в композиціях безмежність морського і небесного простору, використання переважно білого, голубого, синього кольорів, барви «сивого туману». Основні елементи розпису мають характерні назви: «риба», «матула», «маяк», «медуза», «якірці», «парус-

ник», «морський коник», «краб», «роза вітрів», так само і назви основних мазків: «хвиля», «човник», «хмарка», «краплинка», «чайка», «човник із вітрилом».

Вважаємо необхідним популяризувати цей розпис і знайомити з ним учнів з початкової школи, що, власне, підкріплено нашою педагогічною діяльністю – на уроках мистецтва й у гуртку декоративно-прикладного мистецтва. Вважаємо, що у межах уроків у 1–4 класах є можливості для того, щоб поступово прилучати учнів до цього розпису, порівнювати його з іншими, вивчати елементи і створювати різні орнаменти, щоб надалі переходити до більш складних композицій, в яких учні зможуть творчо самовиразитися.

Перспективним вважаємо подальше дослідження таврійського розпису мистецтвознавцями, етнографами і педагогами з тим, щоб зберегти і збагатити культурну спадщину рідного краю, а в перспективі – розвинути, осучаснити народні традиції, створити нові елементи тощо. Необхідно розробляти програми для гурткової роботи в початковій та інших ланках школи з вивчення таврійського живопису.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко Є. П. Стежки до Лиману : новели. Миколаїв : ВАРТ, 2010. Ч. 2. 64 с.
2. Бондаренко Є. П. Степові скарби. Деякі аспекти народного образотворчого мистецтва Півдня України. *Народне мистецтво*. 2004. № 1–2. С. 48–49.
3. Велигоцкая И. Украинская народная живопись. Декоративное искусство. Москва, 1976. С. 123–154.
4. Глухенька Н. Петриківські декоративні розписи. Київ : Мистецтво, 1965. 64 с.
5. Захарчук-Чугай Р. В., Антонович Є. А. Українське народне декоративне мистецтво. Київ : Знання, 2000. 342 с.
6. Кушнір В. Особливості декорування традиційного житла українців Буго-Дністровського межиріччя і Бужака. *Народна творчість та етнографія*. 2011. № 4. С. 7–11.
7. Олейников Ю. Живописно-філософські творіння. *Молодь Миколаївщини*. 1998. 17 липня.
8. Паранюк Л., Божкова Г. Таврійський розпис. Унікальний елемент нематеріальної культурної спадщини Миколаївщини. Миколаїв : МОЦНТ та KOR. 2019. 43 с.
9. Христова Н. «Блакитне диво» Євгенії Бондаренко. *Урядовий кур'єр*. 2003. 26 грудня. С. 16.
10. Черкесова І. Маяки Євгенії Бондарен-

ко. *Освітняська вітрина*. 2004. С. 123–130.

References:

1. Bondarenko, Ye. P. (2010). Stezhky do Lymanu: novely: Vol. 2 [Paths to the Liman: Novels]. Mykolaiv: VART.
2. Bondarenko, Ye. P. (2004). Stepovi skarby. Deiaiki aspekty narodnoho obrazotvorchoho mystetstva Pivdnia Ukrainy [Prairie treasures. Some aspects of folk fine arts of Southern Ukraine]. *Narodne Mystetstvo*, 1-2, 48–49.
3. Veligotskaia, I. (1976). Ukrainskaia narodnaia zhivopis [Ukrainian folk painting]. In *Dekorativnoe iskusstvo* (pp. 123-154). Moscow.
4. Hlukhenka, N. (1965). Petrykivski dekoratyvni rozpysy [Petrykivka decorative paintings]. Kyiv: Mystetstvo.
5. Zakharchuk-Chuhai, R.V., & Antonovych, Ye. A. (2000). Ukrainske narodne dekorativne mystetstvo [Ukrainian folk decorative art]. Kyiv: Znannia.
6. Kushnir, V. (2011). Osoblyvosti dekoruvannia tradytsiinoho zhytla ukrainsiv Buho-Dnistrovskoho mezhyrichchia i Budzhaka [Features of decorating the traditional housing of Ukrainians of the Buho-Dnistrovskiy Inter-River and Budzhaka]. *Narodna Tvorchist ta Etnohrafiia*, 4, 7–11.
7. Oleinikov, Yu. (1998, July 17). Zhyvopysno-filosofski tvorinnia [Painting and philosophical creations]. *Molod Mykolaivshchyny*.
8. Paraniuk, L., & Bozhkova, H. (2019). Tavriiskyi rozpys. Unikalnyi element nematerialnoi kulturnoi spadshchyny Mykolaivshchyny [Paintings of Tauria. A unique element of the intangible cultural heritage of Mykolaiv Region]. Mykolaiv: MOTsNT ta KOR.
9. Khrystova, N. (2003, December, 26). «Blakytne dyvo» Yevhenii Bondarenko [«The Blue Miracle» by Yevheniia Bondarenko]. *Uriadovyi Kurier*.
10. Cherkesova, I. (2004). Maiaky Yevhenii Bondarenko [Lighthouses of Eugene Bondarenko]. *Osvitianska Vitryna* (pp. 123–130).

Степанюк Н. К., учитель изобразительного искусства, Учебно-воспитательный комплекс «Дошкольное учебное заведение – общеобразовательное учебное заведение I ступени № 2 «Зоря», г. Николаев, Николаевская область, Украина, natalymazur3@gmail.com

Таврийские узоры

Статья посвящена таврийской росписи – уникальному декоративному искусству Николаевского края, истории его возникновения, особенностям символики и орнаментики, цветовой гаммы и специфике нанесения элементов. Раскрываются методика освоения таврийской росписи на школьных уроках изобразительного искусства и в условиях кружка, методы и приемы обучения учащихся начальной школы, конкретизированные на примерах выполнения ними отдельных

элементов и целостной композиции. Представлено пошаговое сопровождение выполнения учениками 1 и 2 классов композиции на основе таврийской росписи, которая изучается в рамках тем программы курса «Искусство» в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: таврийская роспись, уроки изобразительного искусства, кружок декоративно-прикладного искусства, ученики начальной школы.

Stepaniuk N. K., Teacher of Fine Arts, Educational Complex «Preschool Educational Institution – General Educational Institution of the 1st Degree No. 2» Zoria», Mykolaiv, Mykolaiv Region, Ukraine, natalymazur3@gmail.com

Patterns of Tauria

The article is devoted to the painting of Tauria as a unique painting of Mykolaiv Region, its history and features of the image (symbols and ornamentation, colors and specific features of the elements). The painting of Tauria was discovered and named by Evhenia Bondarenko in the 1950s in her travels through the Black Sea. The peculiarities of the painting of Tauria as a unique system of decorative and ornamental decoration are the predominance in the patterns and ornaments of marine, vegetable and animal subjects, the reflection of life associated with the sea, fishing. The main elements of the painting of Tauria are the following: «fish», «lighthouse», «jellyfish», «anchors», «sailboat», «seahorse», «crab», «wind rose», and the main brush strokes are called «wave», «boat», «cloud», «drop», «seagull», «sailboat». Each element is different in its technique. The color scheme of the painting of Tauria was formed according to the available natural dyes. The painting of Tauria has its own peculiarities (white and pale-blue background depicting plant and animal elements; the compositional feature is special attitude towards the space, which is not overloaded with details of the decor and allows to focus on the plot, etc.).

The author presents her own pedagogical experience of working in primary school, the teaching method of the painting of Tauria at fine arts lessons in general educational institutions and in extracurricular activity (by the examples of some paintings and complete composition).

The step-by-step support of the painting of Tauria within the subjects of the program of the course «Art» for 1-2 grades schoolchildren in a comprehensive school have been proposed.

Key words: painting of Tauria, fine arts lessons, extracurricular activity, primary school students.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2020